

Kadın Girişimcilerin Vergi Adaletiyle İlgili Görüşlerinin Araştırılması: Ağrı ve Afyonkarahisar İlleri Örneği

Ahmet GÜMÜŞ*

Ayşe MERCAN**

ÖZ

Adalet, esas itibarıyla hukuki bir sözcük olmasına karşın birçok disiplinde ele alınmış ancak ortak bir tanımı yapılamamış bir sözcüktür. Bununla birlikte vergi adaleti adalet temelinde hukuki zorunluluktan ortaya çıkmış, yasal temelini anayasa ile mevzuatlardan alan bir kavramdır. Bu çalışmada kadın girişimcilerin vergi adaletiyle ilgili görüşlerinin mülakat yöntemi yoluyla incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda toplamda 14 kadın girişimciye ulaşılmıştır. Buna göre katılımcıların vergi adaleti ile ilgili görüşleri incelendiğinde, vergilerin ve özellikle de Katma Değer Vergisi ile Gelir Vergisi Kanunu'nun 9. maddesindeki muafiyetin adil olmadığı, mükellefler arasındaki alınan vergilerde adaletsizlik yapıldığı, vergi yüklerinin fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca vergi bilinci ve farkındalığı yönünden Afyonkarahisar ilindeki katılımcıların Ağrı ilindekilere oranla daha bilinçli ve farkındalıklarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmanın teoriyle uygulama arasında vergi adaleti konusunda farklılığa vurgu yapması açısından literatüre faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Adalet, Vergi Yükü, Vergi Adaleti, Kadın Girişimciler, Katma Değer Vergisi
JEL Sınıflandırması: H20, H29, J16

Exploring the Opinion of the Women Entrepreneurs on Justice of Taxation: Examples of Ağrı and Afyonkarahisar Provinces

ABSTRACT

Justice is discussed in many disciplines despite it is virtually a juristic word, but it is a word the common definition of which couldn't be done. However, tax equity is formed due to legal obligation on the basis justice, and it is a concept which gets its legal foundation from constitution and its legislation. In this study, it has been purposed to examine the opinion of the women entrepreneurs on tax equity by means of interview. Total 14 women entrepreneurs have been reached. Whereas, it has been established that the taxes and especially the exemption in Value Added Tax and the 9th article Income Tax Act isn't equitable, when the opinion of the participants on tax equity is examined, injustice occurred at the taxes taken from the taxpayers, and the tax incidences were a lot. Furthermore, it has been confirmed that the participants in Afyonkarahisar province were more conscious than the ones in Ağrı province in terms of tax knowing and awareness and their awareness was high. It has been thought that this study can be beneficial for the literature on underlining the difference about tax equity between theory and practice.

Key Words: Justice, Tax Incidence, Justice of Taxation, Women Entrepreneurs, Value Added Tax
JEL Classification: H20, H29, J16

* Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, agumus@agri.edu.tr, ORCID Bilgisi: <https://orcid.org/0000-0001-7089-5936>.

** YÖK 100/2000 Doktora Bursiyeri, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Bölümü, aysemecan81@hotmail.com, Orcid Bilgisi: <https://orcid.org/0000-0001-8332-7794>.

(Makale Gönderim Tarihi: 31.01.2022 / Yayına Kabul Tarihi: 11.05.2022)

Doi Number: 10.18657/yonveek.1066075

Makale Türü: Araştırma Makalesi

GİRİŐ

Sosyal refahı sağlamak amacıyla kullanılan unsurlardan birisi olan vergilerin kamu otoritesi tarafından toplanmasının amacı, kamu harcamalarının karşılanmasıdır (Güzel vd., 2019: 80). Bu bağlamda vergilendirme, devletin faaliyetlerinin sürekliliğinin sağlanması yönünden önemlidir (McLachlan, 2002: 381). Yalnızca vergilerin varlığı devlet faaliyetlerinin sürdürülebilmesi açısından yeterli değildir. Bununla beraber vergi mükelleflerinin vergi bilincine sahip olması gerekir. Vergi bilinci; devletin kamu hizmetlerini yerine getirebilmesi açısından mükelleflerin vergilerin gerekli olduğuna inanması sonucunda kanunlarda kendisine yüklenen ödevleri yerine getirme istediğidir (Çelebi vd., 2019: 2). Vergi bilinci kamu harcamalarının finansmanının devlet ile verginin önemli olduğuna inan mükellefler arasında paylaşılmasıdır (Abdiyeva ve Cumakunova, 2017: 73). Bu nedenle vatandaşlar vergisel görevlerini tam olarak yerine getirme bilinci ile vergi ödemeye istekli olmaları gerekir. Bu noktada devlet ise mükellefleri gereksiz ayrıntı ve formalitelerle boğmadan sade, anlaşılır, basit ve her mükellef açısından eşit, adil ve ödeme gücü ilkesi dikkate alınarak oluşturulmuş bir vergi sistemi oluşturmalıdır (Cansız, 2006: 132). Vergilerin bilinci mükelleflerin neden vergi ödediklerini bilmesi ve farkına varması açısından önemli bir konudur. Bilinç veya farkındalık, gerçeği olumlu ya da olumsuz bir şekilde anlama, tepki gösterme ve cevap verme olarak tanımlanabilir (Çelebi vd., 2019: 2). Vergi bilinci sayesinde mükellefler neden vergi ödedikleri sorusuna cevap bularak vergi bilinçlerini artırabilirler, vergi kayıp ve kaçaklığı azaltılarak vergilemede adalet sağlanmasına katkıda bulunabilirler (Uzunali vd., 2021: 133-134).

Adalet kavramı örgütlerin etik uygulamaları için gerekli erdemi olarak görölmektedir (Rawls, 1958: 164). Ancak vergi adaleti kavramı örgütlerdeki adalet kavramından tamamen farklı olarak görölmekte olup: vergi adaletinde devlet otoritesi ile vergi mükellefleri arasındaki ilişkiler incelenmektedir (Farrar vd., 2020: 489). Vergi adaleti kavramı adalet teorilerinde, mikro ve makro çerçevede ele alınmakta olup; mikro düzeyde vergi mükellefi paydaşken, makro düzeyde ise hükümetin paydaş olduğu ileri sürölmektedir (Farrar, 2011: 368). Vergi devletin sürekliliği açısından mükelleflerinden alınması gerekli bir bütçe kalemidir.

Verginin literatürde normatif bir kavram olması dolayısıyla, vatandaşlar arasında adil dağılıp dağılmadığı sorunu birçok bilim adamı tarafından araştırılmakla birlikte, adalet hukuk ve vergi sistemi içerisinde en fazla tartışılan konulardan birisi haline gelmiştir (Sheffrin, 1993: 301; Niesiobeđzka ve Kołodziej, 2020: 246). Vergi sistemindeki adalet mekanizması, mükelleflerin sisteme uyum seviyesini etkileyebilmektedir (Faisal ve Palil, 2015: 74). Vergi adaleti kavramı kurumlar vergisinden kaçınmayı içermektedir (Vaughan, 2019: 736). Mükelleflerin vergi adaletiyle ilgili algılarının adaletsiz olması halinde, mükellefler arasında yaşanan rahatsızlıkların olumsuz yansımaları devlet otoritesinin meşruiyetiyle birlikte vergi gelirinin kaybedebilmesini etkileyebilmektedir (Chang, 2020: 114). Diđer yandan devlet otoritesi uzun

vadede vergi barışını sağlamak üzere, mükellefler arasındaki vergi adaletini teşvik edici politikaları yürürlüğe koyabilir (Farrar, 2011: 368). Vergide adalet araştırmacıların üzerinde durduğu bir kavram olmakla birlikte adalet algısının vergide olmamasının en önemli göstergelerinden birisi mükelleflerin vergiden kaçınması olabilmektedir.

Bu çalışmada kadın girişimcilerin vergi adaletine ilişkin görüşlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Başka bir ifadeyle çalışmanın amacı mali güç ve vergi yükleri açısından vergi adaletinin mükellefler arasında dengeli olup olmadığı, dengeli değilse adil bir vergilendirme için gerekli vergi politikasının nasıl olması gerektiğinin ölçülmesidir. Bu çalışma ele aldığı konu, kapsamı, araştırma yöntemi, ölçme aracı ile katılımcıların sorulara verdiği samimi yanıtlarla sınırlıdır. Buna göre bu çalışmanın vergi adaletine ilişkin kadın girişimcilerden elde edilen bulguları neticesinde literatüre faydalı olabileceği düşünülmektedir.

I. LİTERATÜR

Toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla bireyler, insanlığın en ilkel örgüt haline gelmesinden, siyasi toplumu oluşturduğu zamana kadar elde ettikleri bazı gelirlerini devlete vermişlerdir (Kargı ve Yüksel, 2010: 25). Kısaca günümüzde de bireyler kamusal hizmetlerin karşılanması için elde ettikleri kazançlarının bir kısmını vergi olarak devlete vermektedir.

Devletin en önemli gelir kaynaklarından olan vergi kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlar, dönemin şartlarına göre ve tanımlı yapan kişi/kişilerin düşünce yapısına göre farklılık arz etmektedir (Nadaroğlu, 1998: 216). Vergi; terim anlamı itibariye Türkçe kökenlidir ve hediye verilen, karşılığı olmayan bir değeri ifade etmektedir (Akdoğan, 2007: 115). Vergiler devletin gerçek, tüzel ve tüzel kişiliğe sahip olmayan topluluklardan kamu hizmetlerini karşılamak üzere mükelleflerden hukuki zorlamayla aldığı parasal ödemelerdir (Şen ve Sağbaş, 2017: 5). Vergi, vergilendirme yetkisine sahip kurumların kamu harcamalarını karşılanması amacıyla ödeme güçleriyle orantılı olarak vatandaşlardan alınan gelirlerdir (Şenyüz vd., 2020: 86). Vergi mükelleflerinin kamu harcamalarının yerine getirmesi amacıyla kanunlarda yer verilen usul, esas ve oranlarda gelirlerinden veya servetlerinden vergi ödemeleri gerektiğini; bilmeleri, anlamaları, fark etmeleri gerekir ki; bunun için de vergi bilincinin artırılması gerekir (Çiçek ve Bitlisli, 2017: 263). Devletin temel gelir kaynaklarından birisi vergi olup, vergi mükelleflerinin bu temel gelir kaynağını düzenli olarak ödemeleri de vergi bilincinin artırılmasıyla oranlıdır.

Vergi bilinci kavramının ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Torgler (2005: 526)'e göre vergi bilinci topluma katkı sağlamak amacıyla mükellefin vergiyi ödeme konusundaki isteği ve içsel motivasyonu; Demir ve Çiğerci (2016: 128)'ye göre vergi ile ilgili olarak mükelleflerin olumlu ve olumsuz algı ve bilgilerinin tamamının toplamını; Çiçek ve Bitlisli (2017: 264) bireyler tarafından verginin algılanması ve bireylerin vergi ödemedeki isteklilikleri, Abdiyeva ve Cumakunova, (2017: 71-72) vergi mükelleflerinin vergi ödediklerinin farkında olması, vergi mükelleflerinin kamusal mal ve hizmetlerin

finansmanı için vergi ödediklerini anlamaları, bilmeleri ve ayrıca vergi gelirlerinin kamu harcaması olarak nasıl harcılandığını takip ederek bu tür bir harcamaya gerek olup olmadığını hakkındaki görüşleri, Uyanık (2019: 359) ise, verginin ödenmesi gerektiğinin devlet ve mükelleflerin tamamı tarafından farkında olunması şeklinde tanımlamışlardır. Özetle, vergi bilinci; vergi mükelleflerinin toplumsal sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde devlete vergi ödemeleri hususunda gönüllü olarak farkında olmalarıdır.

Farkındalık, Türk dil kurumu tarafından farkında olma durumu şeklinde tanımlanmıştır. Farklı bir şekilde farkındalık görülmesi veya bilinmesi gereken şeylerden haberi bulunmak, kavranması gereken bir şeye dikkat etmek ve bilinçli bir şekilde davranarak bir eylemi neden ve niçin yaptığının farkında olmasıdır (Yardımcıoğlu vd., 2015: 98). Bu bağlamda vergi farkındalığı ise verginin neden, niçin ödendiğinin ve alındığının farkına varılmasıdır.

Kamu hizmetlerinin sürekli ve kesintisiz yapılabilmesi için devletin sürekli ve düzenli vergi gelirlerine ihtiyacı vardır (Öğdüm ve Arslaner, 2021: 158). Bunda mükelleflerin olumlu vergi bilincine sahip olmaları, vergi farkındalıkları ve vergi yüklerinin adil bir şekilde olması etkilidir. Bu sebeple mükelleflerin vergi bilinci ile vergi farkındalığına sahip olması ve vergi adaletinin sağlandığı bir vergi sistemi için önemlidir.

Vergi ile ilgili geçmişten günümüze yapılan bilimsel çalışmalar, kanuni düzenlemeler ve uygulamalar bakımından önemle üzerinde durulan konularından birisi adil vergi sisteminin gerçekleştirilmesidir (Akdoğan, 2007: 195-196; Yereli ve Ata, 2011: 22). Bu bağlamda adil vergi sisteminin gerçekleştirilmesi için karşımıza adalet ve vergide adalet kavramları çıkmaktadır.

Adalet; Arapça kökenli bir kelimedir (Küçük, 2008: 92). Adalet kelimesinin sözlük anlamına bakıldığında Türk Dil Kurumu sözlüğünde “hakkı gözetme, hak ve hukuka uygunluk” şeklinde tanımlandığı görülmektedir (Çat ve Yardımcıoğlu, 2020: 44). Fakat subjektif bir kavram olması nedeniyle adalet kavramı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlamalarda etkili olan bazı unsurlar vardır. Bunlar; dini inanç, insan psikolojisi, yaşanan coğrafya, zaman gibi unsurlardan oluşmaktadır (Demircan, 2020: 2111). Dolayısıyla adalet kavramı konusunda ortak bir tanım bulunmamaktadır (Uygun, 2020: 223). Adaletin tanımı hususunda ortak tanımın yapılamaması insanlar arasındaki psikolojik, kültürel, bölgesel farklılıkların varlığından dolayıdır.

Vergide adalet kavramının da adalet kavramı gibi ortak bir tanımı yoktur. Vergide adalet kavramı adalet kavramı gibi yaşanan coğrafyaya, sosyal yapıya, kişiye ve zamana göre değişmesi nedeniyle herkes tarafından kabul edilen bir sınırını belirlemek zordur (Akdoğan, 2010: 196). Örneğın ruhban sınıfının yaptıkları dualar yoluyla devlete hizmet ettikleri düşüncesinin hâkim olması nedeniyle Hristiyan toplumların vergi ödememeleri gerektiği hususu adil kabul edilmiştir (Lang, 1998: 3). Özetle adalet kavramıyla orantılı olarak vergi adaleti noktasında da literatürde ortak noktada buluşmuş bir genel tanım bulunmamaktadır.

A. Vergi Adaletinin Tanımı

Vergi adaletiyle ilgili literatürde yapılmış tanımlar aşağıda yer almaktadır:

- Genel bir tanım yapıldığında vergi adaleti, toplumdaki bireyler arasında vergi yükünün adil olduğu düşünülen bir şekilde paylaşılmasını ifade eder (Gök vd., 2013: 270).
- Adil bir vergi az geliri olan mükelleflerden az çok geliri olan mükelleflerden ise çok vergi alınmasıdır. (Demircan, 2020: 2112).
- Vergi adaleti, mükelleflerin ödeme güçleri oranında devlete yaptığı vergi ödemeleridir (Özcan ve Bucak, 2021: 63).

Vergi adaleti, mükelleflerin üstlendikleri vergi yükleriyle orantılı şekilde adil vergilendirmenin yapılmasıdır.

B. Vergi Adaletinin Önemi

Disiplinler arası bir kavram olan adalet kavramı değişik şekillerde ifade edilmekle beraber her zaman devletin birincil görevi olarak nitelendirilmektedir (Uygun, 2020: 223; Deneşli, 2010: 4). Adalet konusu vergi ve vergileme konusunun tartışıldığı zamanlarda mutlaka temel hususlardan birisini oluşturmaktadır (Şen ve Sağbaş, 2017: 227). Bu bağlamda vergide adalet konusu vergi yükünün mükelleflerin tamamını kapsayarak verginin eşit bir şekilde dağıtılması gerektiğini belirttiğinden, önemlidir. Vergi adaletinin eşit bir şekilde nasıl dağıtılması 1982 Anayasasının 73'üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında yer alan hükümlerde herkesin mali gücü oranında vergi ödemesi ve vergi yükünün adaletli ve ayrıca dengeli dağıtılması hükümlerine yer verilerek mali güç ve vergi adaleti konuları hukuki anlamda bir zemine oturtulmuştur. Bahsi geçen bu hükümler aynı zamanda vergi adaleti konusunun ana öğelerini meydana getirmektedir (Topuzkanamış, 2012: 116). Vergi adaleti yasal mevzuatlarda gerekçesi belirtildiği üzere, mükelleflerin üstlendikleri vergi yükleriyle orantılı olarak mükelleflerden adil bir şekilde alınması gerektiğinden önemli bir konudur.

C. Vergi Adaletiyle İlgili Kuramlar

Vergi adaletine hukuki boyutu dışında iktisadi anlamada baktığımız takdirde, vergi adaletini açıklayan çeşitli görüşlerin olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar; mali güç (ödeme gücü) yaklaşımı ve fayda yaklaşımı olup; bunlardan aşağıda bahsedilmiştir:

Mali güç çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bu bağlamda Adam Smith ve Adolph Wagner tarafından açıklanan vergide ödeme gücü kavramı şu şekilde ifade edilmektedir; Smith'e göre ödeme gücü, kişilerin elde ettikleri gelirler iken, Wagner'e göre ödeme gücü, kişilerin kendisini ve aile bireylerinin geçimini yerine getirebilecek gelirlerinden fazla olan miktarıdır (Gökçay, 2017: 115). Vergilemede adaletin oluşturulması için meydana çıkarılan mali güç yaklaşımı, mükelleflerinin gelir, servet ve tüketimlerinin farklı olması nedeniyle mali güçlerinin dikkate alınarak vergilendirilmesini öngörmektedir (Kılıç, 2018: 398). Bu bağlamda mali güç yaklaşımına göre vergi yükünün yatay ve dikey adalete uygun bir şekilde dağıtılması gerekmektedir (Musgrave ve Musgrave, 1989: 232).

Yatay adalet, aynı durumda olan mükelleflerden aynı miktarda vergi alınması, dikey adalet ise farklı durumda olan mükelleflerden farklı miktarda vergi alınması olarak tanımlanmaktadır (Armağan ve İçmen, 2017: 11). Vergi adaletini açıklayan fayda yaklaşımı ise kişiler kamu hizmetlerinden ne kadar fayda sağlıyorsa o miktarda vergi ödemeleri gerektiği görüşüne dayanmaktadır (Yereli ve Ata, 2011: 26). Kısaca vergi adaletiyle ilgili literatürde yer alan kuramlar, kavramın teorik çerçevesini oluşturmaktadır.

D. Vergi Adaleti ve Kadın Girişimciliğiyle İlgili Literatürde Yapılmış Çalışmalar

Bu bölümde vergi adaleti ve kadın girişimciliği konularında literatürde yapılmış çalışmalar yer almaktadır. Buna göre bu konularla ilgili literatürde yapılmış çalışmalar aşağıda sunulmuştur:

Vergi adaletiyle ilgili yapılan çalışmaların; Alhaleh (2018); Çat ve Yardımcıoğlu (2020), Karakaş (2019), Taytak ve Dalkıran (2019) ve Giray vd. (2015)'nin olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışmalardan Alhaleh (2018)'nin, nitel araştırma yöntemi ile görüşme veri toplama aracının, Çat ve Yardımcıoğlu (2020)'nun, nitel araştırma yöntemi ile yarı yapılandırılmış görüşme veri toplama aracı, Karakaş (2019), Taytak ve Dalkıran (2019) ile Giray vd. (2015)'nin nicel araştırma yöntemi ile anket veri toplama aracı şeklinde, olduğu anlaşılmıştır.

Kadın girişimciliğiyle ilgili yapılan çalışmalar; Akinbami ve Aransiola (2016), Ghosh vd. (2018), Maden (2015), Petridou ve Glaveli (2008) ve Sharif (2015)'dir. Bu çalışmalardan Akinbami ve Aransiola (2016), Sharif (2015), Maden (2015)'nin nitel araştırma yöntemi ile mülakat veri toplama aracının, Ghosh vd. (2018)'nin, karma (nitel ve nicel araştırma yöntemi), nitel araştırma yönteminde yapılandırılmış görüşme (mülakat) veri toplama aracının, nicel araştırma yönteminde ise, anket veri toplama aracının kullanıldığı anlaşılmıştır. Petridou ve Glaveli (2008)'nin, nicel araştırma yöntemi ile anket veri toplama aracının kullanıldığı anlaşılmıştır.

Vergi adaletiyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, nicel çalışmaların sayısının, nitel çalışmalardan fazla olduğu saptanmıştır. Nitekim kadın girişimciliğiyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde ise, nitel çalışmaların sayısının nicel çalışmalardan fazla olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanında kadın girişimciliğiyle ilgili karma çalışmanın da yapıldığı anlaşılmıştır. Buna göre vergi adaleti ve kadın girişimciliğiyle ilişkin ayrı ayrı konu özelinde çalışmaların bulunmasına rağmen, her iki konuyu kapsayan nitel ya da nicel araştırmaların olmadığı tespit edilmiştir. Bu da yapılan araştırmanın özgünlüğünü göstermektedir.

II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmanın deseni olgubilim modelinde gerçekleştirilmiştir ve bu doğrultuda Ağrı ve Afyonkarahisar'da aktif olarak işletmeleri bulunan kadın girişimcilere ulaşılmıştır. Nitel araştırma çerçevesinde veri toplama yöntemi olarak derinlemesine görüşme tekniği ile veriler elde edilmiştir. Nitel araştırmalar, kişilerin araştırılan konuyla ilgili algı ve tecrübelerini tespit etmek amacıyla yapılmakla birlikte; bu çerçevede olgubilim ise, kişilerin araştırılan

olguyla ilişkili olarak tecrübelerini incelemektedir (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020: 153; Kocabıyık, 2016: 62). Bu doğrultuda seçilen örnekleme yapılan görüşmelerde ise biçimsel mülakat yöntemi kullanılmış olup; mülakatta katılımcılara yönlendirilen açık ve kapalı uçlu soru setleri konuyla ilgili literatür taraması yapılarak hazırlanmıştır.

Araştırmada yapılan saha çalışması 2021 yılında Eylül ve Kasım ayları arasında gerçekleştirilmiştir. 08.09.2021 tarih ve 237 sayılı Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kuruluna yapılan başvuru sonucu, etik kurulu kararına ilişkin rapor alındıktan sonra araştırmaya, başlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya katılan kadın girişimcilere araştırmayla ilgili gerekli bilgi verildikten sonra, kadın girişimciler çalışmaya gönüllü olduklarına dair olur formunu imzalamıştır.

Araştırmanın verileri, 14 adet açık uçlu soru sorulardan oluşan ‘yarı yapılandırılmış görüşme formu’ aracılığıyla toplanmıştır. Bundan sonra ise, kadın girişimcilerin tüm sorulara verdikleri cevaplar not alınarak, çözümlenmesi yapılmıştır. Ayrıca katılımcılara araştırma kapsamında elde edilen bilgileriyle ilgili olarak araştırma kapsamı dışında kullanılmayacağı bilgisi paylaşılmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya katılan kadın girişimcilerin gerçek isimleri yerine her biri K.G. 1, K.G. 2, K.G. 3.... olacak şekilde kodlanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulardaki verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz yönteminde yapılan görüşme neticesindeki bulgulardan elde edilen verilerin düzgün bir şekilde yorumlanarak okuyucuyla buluşturulması amaçlanır (Baltacı, 2019: 379). Özetle katılımcılarla görüşmeler neticesinde elde edilen veriler sonuç, tartışma ve öneriler kısmında yorumlanmıştır.

A. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı’nın yürüttüğü (KOSGEB) girişimcilik eğitimlerini tamamlayıp, bir iş yeri açmış olan kadın girişimcilerin vergi adaleti hakkındaki görüşlerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda Ağrı ve Afyonkarahisar illerinde KOSGEB’den yararlanan kadın girişimcilerin vergi adaleti hakkındaki görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın önemine gelindiğinde ise vergi; devletin önemli gelir kaynaklarından biri olarak sayılmaktadır. Başka bir ifadeyle günümüzde bireyler kamusal ihtiyaçlarının karşılanması için kazançlarının bir kısmını vergi olarak devlete ödemektedir. Bu bağlamda vergilendirme, devletin faaliyetlerinin sürekliliğinin sağlanması açısından önemlidir. Vergiyle ilgili olarak üzerinde geçmişten günümüze kadarki süreçte tartışılan konulardan birisi de adalet ve vergi adaletidir. Öncelikle adalet ve vergi adaleti kavramların tanımlanması gereklidir. Bu doğrultuda adalet, kökeni itibarıyla Arapça bir sözcük olup; hukuku, hakkı kollama ve koruma olarak adlandırılır. Bir bakıma adalet örgütlerin etik uygulamaları için gerekli olan erdemidir. Vergi adaleti ise, vergi yükünün bireyler arasında eşit olarak tahsis edildiğine dayanan algıdır. Bu çerçevede vergi yükünün adaletli bir şekilde tahsis edilmesi toplumun genel

olarak vergiye ve vergi ödemeye ilişkin algısını da etkileyebilmektedir. Mükelleflerin vergi adaletiyle ilgili algılarının adaletsiz olması halinde, mükellefler arasında yaşanan rahatsızlıkların olumsuz yansımaları devlet otoritesinin meşruiyetiyle birlikte vergi gelirini kaybetmesiyle sonuçlanabilmektedir. Vergi sistemindeki adalet mekanizması içeriğinde mübadele ve vergiden kaçınma gibi konuları barındırmasından, mükelleflerin sisteme uyum seviyesini etkileyebilmektedir. Bu sebeple her mükellef kadar kadın girişimcilerin vergi adaleti konusuyla ilgili görüşlerinin araştırılması kadınların dezavantajlı grupta bulunması ve mevzuatta da pozitif ayrımcılığın sonuçlarını doğrulaması açısından önemlidir. Dolayısıyla bu çalışma hem literatürdeki boşluğun doldurulması açısından hem de ilgili alanda gelecekte yapılacak çalışmalara yol gösterebilmesi açısından önem taşımaktadır.

B. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın çalışma evrenini; Doğu Anadolu ve Ege Bölgelerinde KOSGEB girişimcilik eğitimlerini tamamlamış ve aktif olarak işletmesini açan kadın girişimciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise; Ağrı ve Afyonkarahisar illerinde bulunan KOSGEB girişimcilik eğitimlerini tamamlamış ve işletmesi bulunan kadın girişimcilerdir. Bu bağlamda araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme seçilerek, Ağrı ve Afyonkarahisar ilinde bulunan toplam 20 kadın girişimci belirlenmiştir. Ancak Covid-19 salgınının etkisinin azaltılması yönünde alınan tedbirler neticesinde insanların evinde kalması, ihtiyaçlarını e-ticarette karşılaması ve bazı işletmelerin uzun süre kapalı kalması vb. sebepler işletmeleri ekonomik anlamda olumsuz etkilediğinden, kadın girişimciler tarafından kurulan birçok işletmenin faaliyetine son vermiş ya da el değiştirmiş olduğu anlaşılmış, Ağrı ilinde 5 tane, Afyonkarahisar ilinde de 9 tane olmak üzere toplamda 14 katılımcıya ulaşılabilmektedir.

III. BULGULAR

Burada araştırmanın demografik, çalışma hayatıyla ilgili bulguları ile kadın girişimcilerin vergi politikası ve vergi adaletine ilişkin görüşlerini içeren bulgularına yer verilmiştir. Kadın girişimciler araştırmanın bulgularında 1'den 14'e kadar olmak üzere kısaca K.G. olarak kodlanmıştır.

A. Demografik Bulgular

Araştırmanın demografik bulguları aşağıdaki Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 1. Kadın Girişimcilerin Demografik Yapısı

Katılımcılar	Yaşadığı Şehir	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Yaş Aralığı
K.G. 1	Ağrı	Evli	Lise	26-33 arası
K.G. 2	Ağrı	Evli	Lise	42 ve üstü
K.G. 3	Ağrı	Evli	Lisans	34-41 arası
K.G. 4	Ağrı	Bekar	Önlisans	26-33 arası
K.G. 5	Ağrı	Bekar	Önlisans	26-33 arası
K.G. 6	Afyonkarahisar	Evli	Lise	42 ve üstü
K.G. 7	Afyonkarahisar	Evli	İlköğretim	42 ve üstü
K.G. 8	Afyonkarahisar	Evli	İlköğretim	42 ve üstü
K.G. 9	Afyonkarahisar	Evli	Lisansüstü	42 ve üstü
K.G. 10	Afyonkarahisar	Evli	Lise	26-33 arası

K.G. 11	Afyonkarahisar	Evli	Önlisans	34-41 arası
K.G. 12	Afyonkarahisar	Bekar	İlköğretim	34-41 arası
K.G. 13	Afyonkarahisar	Evli	Lise	26-33 arası
K.G. 14	Afyonkarahisar	Evli	Lisans	26-33 arası

Tablo 1’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan kadın girişimcilerin büyük çoğunluğunun Afyonkarahisar ilinde yaşadığı, evli, olduğu saptanmıştır. Buna ilaveten araştırmaya katılan kadın girişimcilerin yarıya yakınının ise, lise mezunu ve 42 yaş ve üzerinde olduğu anlaşılmıştır.

B. Çalışma Yaşamıyla İlgili Bulgular

Araştırmanın çalışma hayatıyla ilgili bulgular Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2. Kadın Girişimcilerin Çalışma Hayatıyla İlgili Bulguları

Katılımcılar	Faaliyet Gösterdiği Sektör	Girişimcilik Eğitimine Katılma Zamanı	Daha Önce İlgilendiği Meslek	Aktif Olarak İş Hayatında Bulunduğu Yıl
K.G.1	Kuaförlük ve güzellik hizmetleri	2013	14 yaşından beri aynı meslekte işyerini açana kadar ücretli olarak çalışmış.	9 yıl
K.G. 2	Ev tekstili	2017	Halk eğitiminde usta öğretici olarak çalışıyor.	1 yıl
K.G. 3	Yiyecek ve içecek	2017	Özel bir hastanede personel sorumlusu olarak çalışmış.	4 yıl
K.G. 4	Hazır giyim	2019	Kafe sahibi olarak işletmecilik yapmış.	13 yıl
K.G. 5	Hazır giyim	2018	Daha önce hiçbir meslekle ilgilenmemiş.	5 yıl
K.G. 6	Hediyelik eşya	2016	Daha önce hiçbir meslekle ilgilenmemiş.	5 yıl
K.G. 7	Hazır giyim-hediyelik eşya	2018	Daha önce hiçbir meslekle ilgilenmemiş.	4 yıl
K.G. 8	Yiyecek -içecek	2016	Daha önce hiçbir meslekle ilgilenmemiş.	6 yıl
K.G. 9	Hazır giyim	2021	Öğretmenlik yapmış.	5 yıl
K.G. 10	Yiyecek- içecek	2017	Daha önce hiçbir meslekle ilgilenmemiş.	3,5 yıl
K.G. 11	Takı	2014	Daha önce hiçbir meslekle ilgilenmemiş.	3 yıl
K.G. 12	Çiçekçilik	2017	Mermer fabrikası, kafeterya işletmiş.	5 yıl
K.G. 13	Yiyecek -içecek	2021	Sosyal hizmetlerde (annelik) yapmış.	10 yıl
K.G. 14	Reklamcılık	2021	Anaokulu öğretmeni, reklamcılık, grafikerlik yapmış.	10 yıl

Tablo ’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan kadın girişimcilerin büyük çoğunluğunun daha önceden bir meslek dalıyla ilgilendiği, on yılın altında aktif iş yaşamında, yarıya yakınının ise hazır giyim sektöründe olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan kadın girişimcilere iş hayatı ile ilgili olarak “Kadın girişimci olma nedeniniz nedir?” sorusu sorulmuştur ve katılımcıların bu sorulara vermiş oldukları cevaplar şu şekildedir. Bunlar;

K.G. 1: “Ailemizde sıkıntı yaşadık. Annemizin sen işini seçeceksin, işin seni seçmeyecek yönlendirmesiyle girişimci olmaya karar verdim. Çocukluğumdan (14 yaşımdan beri) bu meslek içindeyim”.

K.G. 2: “Halk eğitimde usta öğreticiyim. Yıllardır bu meslek içindeyim. Maddi durumum yetersiz olduğu için Kosgeb’den destek almaya karar verdim. Lise öğrenimimi kız meslek lisesinde yaptım. Devlette çalışıyordum şimdi de kendi işimi kurmaya karar verdim”.

K.G. 3: “Ekonomik koşullar. Sosyal olarak çalışma ihtiyaç duyduğum için”.

K.G. 4: “Kendi ayaklarımın üzerinde durabilmek için”.

K.G. 5: “Ekonomik olarak geçinemediğim için. Bilgisayar programcılığı okudum ve devlete atanamadım. Bu yüzden de işletmeci oldum”.

K.G. 6: “Ekonomik nedenler ve çocukların eğitimi beni kadın girişimci olmaya mecbur bıraktı”.

K.G. 7: “Kendi ayaklarım üzerinde durabilmek için”.

K.G. 8: “Öğretmenim ve atamam yapıldığı takdirde ilk görev yerim doğu illerimizden birisi olacak ve dört yıl gittiğim bu ilde kalmak zorundayım. Eşim esnaf ve benimle atandığım ile gelmesi mümkün değil. Bu nedenle bir girişimci olmaya karar verdim”.

K.G. 9: “Meşgüliyet ve para kazanmak için kadın girişimci oldum”.

K.G. 10: “Girişimci olmamın birkaç nedeni var. Bunlardan en önemlisi bir kızım var ve ona bakmak zorundayım, evimi geçindirmem lazım. Ayrıca yaptığım iş çocukluk hayalim ve ben de hayalimin peşinden giderek bu işyerini açtım”.

K.G. 12: “Kadın girişimci olma nedenim iş hayatına girmek ve kamuda kendi mesleğim ile ilgili atama yok. Bu yüzden girişimci olmayı tercih ettim”.

Katılımcılardan üçü meslek sahibi olmak ve kendi ayakları üzerinde durabilmek için girişimci olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların girişimci olmasındaki ortak nedenleri ekonomik gerekçeler olmakla beraber bazı katılımcıların başka sečeneklerinin olmaması ve çalışmaya mecbur kalmaları gibi farklı nedenleri de mevcuttur.

Kadın girişimcilere ayrıca “kadın girişimci olmaktan memnun musunuz?” sorusu sorulmuştur ve bu soruya dokuz katılımcı memnunum, iki katılımcı çok memnunum şeklinde cevap vermiştir. Diğer katılımcılar ise aşağıdaki gibi cevap vermişlerdir.

K.G. 2: “Memnunum”. Sadece sisteme belgelerimi yüklerken çok zorlandım. Çok fazla prosedür var. Bunların sadeleştirilmesi lazım. Kırsal kesime hitap ettiğimiz ve bulunduğumuz için girişimcilik desteklerinden faydalanmak adına evrakların sisteme yüklenmesi karışık”.

K.G. 6: “Bildiğim bir işi yaptığım için memnunum”, şeklinde cevap vermiştir.

K.G. 10: “Çok memnunum, iyi ki açtım”, şeklinde cevap vermiştir.

C. Kadın Girişimcilerin Vergi Politikası ve Vergi Adaletine İlişkin Görüşleriyle İlgili Bulgular

Burada kadın girişimcilerin vergi politikası ve vergi adaletine ilişkin görüşleriyle ilgili araştırmadaki bulgular yer almaktadır. Bu bulgular katılımcılara yöneltilen sorular karşılığında alınan cevaplar neticesinde ana temalar ve alt temalar olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre kadın girişimcilerin vergi politikası ile vergi adaletine ilişkin görüşleri iki ana tema olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda kadın girişimcilerin vergi politikasına ilişkin görüşleri ana teması altında, adil bir vergi politikasının, girişimcilere ve yatırımcılara yönelik destekleyici bir vergi politikası ile muafiyet ve istisnalara dönük bir vergi politikasının benimsenmesi alt temaları bulunmaktadır. Kadın girişimcilerin vergi adaletine ilişkin görüşleri ana teması altında, vergi adaleti, vergi yükleri, vergilerin adilliği ile Katma Değer Vergisi (KDV) ile KDV'nin vergi adaleti açısından nasıl algılandığı, vergisel avantajlar / destekler, vergi muafiyetlerinin vergi adaleti üzerindeki etkisi, GVK 9. Madde muafiyeti algıları alt temaları yer almaktadır. Buna göre kadın girişimcilerin vergi politikası algılarına ilişkin üç alt tema, vergi adaletine ilişkin görüşleriyle ilgili yedi alt tema bulunmaktadır. Kadın girişimcilerin vergi adaletiyle ilgili görüşleri ana teması altındaki alt temalar katılımcıların konuyla ilgili olumsuz ya da olumlu görüşleri olup olmadığı ile komuyla ilgili bilgisi olup olmadığı şeklinde değerlendirilip, kategorize edilerek analiz edilmiştir.

Burada kadın girişimcilerin vergi politikası ve vergi adaletine ilişkin görüşleriyle ilgili araştırmadaki bulgular yer almaktadır.

C.1. Kadın Girişimcilerin Vergi Politikasına İlişkin Görüşleriyle İlgili Bulgular

Araştırmaya kapsamında katılımcılara “Sizce devlet otoritesi vergi mükelleflerine ilişkin nasıl bir vergilendirme politikası izlemelidir?” sorusu sorulmuş. Katılımcılar da sırasıyla aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

K.G. 1: “Şu dönemde çok giderimiz var. Devlet desteğinden pandemi döneminde başvurduğum halde yararlanamadım. İşyerim kapalıydı ve o dönemde hiçbir destekten yararlanamadım. Bu konuda devletin destekleyici bir vergi politikası olması gerektiğini düşünüyorum”.

K.G. 2: “Zor ayakta duruyorum, kira desteğimiz yok. Sadece makine alımda devlet %70 destek verdi. Kadın girişimcilere işyerinin açıldığı ilk yıllar vergi dairesine ödenecek vergilerden bazıları alınmaması gerektiğini düşünüyorum.”

K.G. 3: “Küçük ve orta boy ölçekli girişimcilere ve özellikle de bayanlara karşı daha tolereli olunması gerekir. Eşit gelire göre vergilendirme yapılıyor ama gelirin üstünde bir vergilendirme var”.

K.G. 4: “Devlet otoritesinin vergi mükelleflerinde aldığı vergilerin oranlarının biraz düşürülmesi olabilir”.

K.G. 5: “Şu an basit usuldeyim. O yüzden memnunum. Mevcut durumumdan gerçek usule geçmem durumunda daha zor olur. Böyle kalması ve bu vergilendirme politikasının devam etmesi ideal”.

K.G. 6: “Bilmiyorum”.

K.G. 7: “Yeni Kanun değişikliği ile artık küçük esnaf vergi vermiyor”.

K.G. 8: “Adil değil, yapılandırılmalar olmalı...”.

K.G. 9: “Bazı istisnalar olması ve benim de bundan yararlanmam nedeniyle benim açımdan vergilendirme politikası güzel. Çünkü iş yerimi açarken 29 yaşımı doldurmadığım için 3 vergilendirme dönemi boyunca gelir vergisinden muafım ve 1 yıl boyunca da Bağ-Kur ödemeyeceğim, fakat KDV ödüyorum bunları değerlendirirsek gelir vergisi kanununda yer genç girişimci istisnası gençleri iş kurma ve yatırıma teşvik eden bir vergilendirme politikasıdır”.

K.G. 10: “Adil bir vergi politikası izlemelidir. Covid’19 döneminde vergi hatası ile karşılaştık fakat bu hata vergi dairesi tarafından düzeltilmedi. Böyle hatalar ortaya çıktığında bunlar düzeltilmeli”.

K.G. 11: “Daha az vergi alınmalı vergiler çok fazla bu nedenle çoğu vergi vermemek için pos cihazı kullanmak istemiyor ve pos cihazı kullanmayarak vergi kaçııyorlar”.

K.G. 12: “Çok kazananın çok, az kazananın az vergi alınmalı. Adil vergileme olmalı her aşamada vergi alınmamalı. Biz pos kullanıyoruz ve bundan dolayı vergi ödüyoruz. Bu haksızlık çünkü biz her Őeyde vergi ödüyoruz. Fakat çok kazanan sarraf %1 vergi ödüyor, ben %18 vergi ödüyorum. Altın hep satılır düğünler çok her zaman var. Bizim sektör ise sürekli iş yapmıyor sadece belirli zamanlarda çok satışımız oluyor”.

K.G. 13: “Şu anki gibi vergi alınmamalı bu daha iyi. Artık basit usulde olan mükellef yeni kanun ile vergi ödemeyecek. Basit usul hep böyle olsun ve esnaf desteklesin, en azından üzerinden vergi yeni kanunda olduğu gibi kalksın”.

K.G. 14: “Devletin vergilendirme politikası adil bir Şekilde olmalı ve az kazanan az vergi ödemeli, çok kazanan ise çok vergi ödemeli”.

Kadın girişimcilerin vergi politikasıyla ilgili görüşleri incelendiğinde; adil bir vergi politikasının benimsenmesi alt teması altında, K.G. 10, 11,12 ve 14’ün belirttiği görüşler bulunmaktadır. Bu katılımcıların verdiği görüşlerinin vergi otoritesinin adil bir vergi politikası benimsemesi gerektiği yönünde hemfikir olduğu görölmektedir. Diğer yandan girişimcilere ve yatırımcılara yönelik destekleyici bir vergi politikası alt teması altında kadın girişimcilerin görüşleri incelendiğinde, K.G. 1, 4, 5 ve 13’ün verdiği yanıtların bulunduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda kadın girişimcilerin verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde, vergi otoritesinin kadın girişimcilere yönelik destekleyici bir vergi politikasının izlemesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca muafiyet ve istisnalara dönük bir vergi politikasının benimsenmesi alt teması altında K.G. 2, 3 ve 9’un yanıtlarının olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda kadın girişimcilerin görüşlerinin vergi otoritesinin istisna ve muafiyetlerin benimsenmesi gerektiği yönünde yoğunlaştığı anlaşılmıştır.

C.2. Kadın Girişimcilerin Vergi Adaletine İlişkin Görüşleriyle İlgili Bulgular

Araştırmaya katılan kadın girişimcilere “Vergi adaleti denilince aklınıza ne geliyor?” sorusu sorulmuş. Kadın girişimciler de sırasıyla aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

K.G. 1: “Yükümlüler üzerindeki vergilerin eşit bir şekilde dağıtılmasıdır”.

K.G. 2: “Çok kazananın çok vergi verip, az kazanan az vergi vermesidir, şu an kazandığının yarısı vergiye gidiyor”.

K.G. 3: “KOSGEB’den 40.000 TL tutarında kredi aldık ama 100.000 üzeri ödeme yaptık. Vergi adaleti deyince; vergi olarak mislinin alınması aklıma geliyor”.

K.G. 4: “Vergi mükelleflerinin kazancına göre, gelirine göre vergi ödemesi aklıma geliyor”.

K.G. 5: “Vergi adaleti denilince aklıma vergiyle ilgili bir adalet olmadığı geliyor”.

K.G. 6: “Vergi vermezsek hiçbir şey yapılmaz. Devlet nereden kazanacak yetimlere nasıl bakacak. Zenginler vergi kaçırıyor bu engellenirse adalet sağlanır”.

K.G. 7: “Vergi adaleti denince aklıma bir şey gelmiyor. Ama vergiler çok adaletli değil çünkü çok kazanan emlakçı vergi ödemiyor. Usulsüzlük ve yolsuzluk var. Türkiye vergi cenneti...”.

K.G. 8: “Hiçbir şey aklıma gelmiyor”.

K.G. 9: “Zenginler (büyük işletmeler) çok kez vergiden muaf fakat küçük işletmeler vergi ödüyor. Burada bir adaletsizlik var. Vergi adaleti denilince aklıma ilk gelen mükelleflerin gelirleri oranında vergi ödemesi geliyor”.

K.G. 10: “Aklıma kazanca göre vergi alınması geliyor. Ama kazanca göre vergi alınmıyor. Biz aldığımız ürünlerden fatura alamıyoruz, maliyet olarak gösteremiyoruz”.

K.G. 11: “Çok kazananın çok, az kazananın az vergi alınması aklıma geliyor. Adalet böyle sağlanır”.

K.G. 12: “Verginin adil olmadığı aklıma geliyor”.

K.G. 13: “Vergi adaleti derken aklıma gelen vergimizi ödemek. Yani ödeme gücüne göre gelirimizden vergi alınmalı. Çünkü biz küçük esnafız ona göre vergilendirme olmalı”.

K.G. 14: “Herkesten adil şekilde vergi alınması aklıma geliyor. Yani kazanca, gelire göre vergilendirme olmalı...”.

Kadın girişimcilerin vergi adaletiyle ilgili görüşleri incelendiğinde; 1, 2, 4, 14, 13, 11 numaralı kadın girişimciler vergi adaletiyle ilgili tanımlarını yapmış olmalarına rağmen; 3, 5, 7, 9, 10 ve 12 numaralı kadın girişimciler vergi adaletinin olmadığı hususunda görüşlerinin olumsuz olarak belirtmiştir. Buradan araştırmaya katılan kadın girişimcilerin yarıya yakınının vergi adaletiyle ilgili görüşlerinin olumsuz olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya kapsamında katılımcılara “Vergileri adil buluyor musunuz?” sorusu sorulmuş. Katılımcılardan beş tanesi hayır cevabını vermiş diğer

katılımcılar ise sırasıyla K.G. 1'den K.G. 14'e kadar aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

K.G. 1: "Pandemi sürecindeki en son ödediğim faturanın tutarı çok fazlaydı, ondan dolayı adil bulmuyorum".

K.G. 2: "Hayır bulmuyorum, çünkü çok fazla vergi ödüyorum".

K.G. 4: "Vergileri adil bulmuyorum".

K.G. 6: "Adil bulmuyorum. Çünkü ödemelerin bazıları kartla alınıyor ve bu durumda sıkıntı oluyor kartsız ödemelere göre. Kartla ödeme olunca vergi ödeniyor ama kartsız ödemelerde fiş verilmediği için vergi ödenmiyor".

K.G. 8: "Bulmuyorum, vergiler vatandaşa yükleniyor. Her şeyden vergi alınıyor".

K.G. 9: "Giyim %8 bu nedenle çok adil değil. Çünkü örneğin; otel işletmesi %1 vergi ödüyor. İnsanların zorunlu ihtiyaçlarından fazla vergi alınıyor. Fakat keyfi olanlardan az vergi alınıyor. Bu nedenle vergileri adil bulmuyorum".

K.G. 11: "Adil bulmuyorum. Çünkü ben kurallara uyuyorum, af çıkıyor ya da indirim oluyor ya da tamamen vergi borçları siliniyor. Bu adil değil ben borçlarımı ödüyorum ve bu durumda adaletsizliğe uğruyorum".

K.G. 13: "şu anda vergi ödemediğim için adil buluyorum. Fakat daha önce yani kanun değişmeden önce fazla ödüyorduk o nedenle adil değildi".

K.G. 14: "Bilmiyorum...".

Kadın girişimcilerin vergileri adil bulup bulmadıklarına ilişkin yöneltilen soruya, katılımcıların çoğunluğu vergileri adil bulmadıkları yönünde cevap verdikleri ve görüşlerinin vergilerin adil olmadığı ile olumsuz yönde yoğunlaştığı anlaşılmıştır.

Araştırmaya katılan kadın girişimcilere "Mükelleflerin üstlendikleri vergi yükleri ile ilgili olarak ne düşünörsünüz?" sorusu sorulmuş. Kadın girişimciler de sırasıyla aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

K.G. 1: "Burada hizmet verdiğimden, vergi vermek zorundayım. Her esnaf kendisine sunulan hizmetin kolaylıklar içinde olmasını istiyor, vergi yükü halktan alınıyor ama halka dönüşü oluyor".

K.G. 2: "Mükelleflerden çok fazla vergi alınıyor, örneğin benim işletmemi örnek verilirse, 1 yıllık işletmeyim zor ayakta duruyorum".

K.G. 3: "Mükelleflere vergiyle ilgili baskı oluşturuluyor. Vergilerin yüksek alınmasından dolayı işyerimi işletmekte zorlanıyorum". Ondan dolayı da adil bulmuyorum".

K.G. 4: "Mükelleflerin üzerinde çok fazla vergi olduğundan, mükelleflerin üzerindeki vergi yüklerinin ağır olduğunu düşünüyorum".

K.G. 5: "Adaletsizlik olduğunu düşünüyorum".

K.G. 6: "Haksız buluyorum. Çok kazanan vergi kaçırıyor biz ise vergi ödüyoruz. Vergi bizim gibi kaçırmayanlara yükleniyor."

K.G. 7: "Az kazananın vergi yükleri çok ama emlakçı gibi çok kazanan mükellefler vergi kaçırdıkları, yolsuzluk yaptıkları ve usulsüzlük yaptıkları için vergi yükleri az".

K.G. 8: "Çok vergi alınıyor".

K.G. 9: “Her şeyden vergi alınıyor. Özellikle ÖTV çok yüksek ve dünyada ilk sıradayız.”

K.G. 10: “Kayıt dışı ekonomi yapan çok trilyoner var ve üzerlerine gidilmiyor. Fakat küçük esnafa yükleniyor. Vergi dairesi insancıl değil, mükellefi sağılacak inek görüyorlar”.

K.G. 11: “Vergi ödemekte zorlanıyoruz çünkü çok fazla vergi alınıyor. Vergi bu kadar çok alınmamalı. Özellikle esnaflardan çok vergi alınıyor tabela, kira vs...”.

K.G. 11: “Mükelleflerin vergi yükleri çok fazla, her aşamada KDV ödüyoruz”.

K.G. 13: “Vergi yükleri fazla, haksız yere aşırı vergi ödeyenler var”.

K.G. 14: “Bence mükelleflerin üstlendikleri vergi yükleri normal”.

Kadın girişimcilerin vergi yüklerine ilişkin cevapları incelendiğinde; vergi yüklerini ağır, yüksek buldukları ile adil bulmadıkları yönünde yönde görüş verdikleri saptanmıştır. Buradan kadın girişimcilerin vergi yükleriyle ilgili görüşlerinin olumsuz yönde olduğu çıkarımı yapılabilir.

Araştırmaya kapsamında katılımcılara “Vergi muafiyetleri vergi adaletini nasıl etkiler?” sorusu sorulmuş. Katılımcılar da sırasıyla Kadın girişimci 1’den Kadın Girişimci 14’ye kadar aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

K.G. 1: “Olumlu etkiler, mükelleften alınan vergi azaldıkça vergi adaleti sağlanır”.

K.G. 2: “Olumlu etkiler. Çünkü sonuçta benim avantajıma olan bir durumdur”.

K.G. 3: “Sıkıntılı süreçte bize yararlı olacaksa, bizi iyi yönde etkiler. Pandemi döneminde vergiler sabitlendi ve birkaç ay ertelenerek alınmadı. Bu yüzden geçici olarak kapatmak durumunda kaldık”.

K.G. 4: “Olumlu etkiler”.

K.G. 5: “Olumlu etkiler”.

K.G. 6: “Olumsuz etkiler”.

K.G. 7: “Yasa değişmeden önce vergi muafiyetleri adil değildi. Çünkü çalışmasak da vergi ödüyordük. Yeni yasa ile sıkıntı bitti, artık bizden vergi alınmayacak ve adalet sağlandı”.

K.G. 8: “Her şeyden vergi alınıyor. Adil olarak alsın Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gözetilsin. Çünkü yabancılara ayrımcılık ve olumlu imkânlar var”.

K.G. 9: “Büyük işletmeler vergiden muaf. Neden muaf? Bu vergi adaletini olumsuz etkiler”.

K.G. 10: “Menfi yani olumsuz etkiler. Aflarla vergi düzenleniyor bu da vergi adaletini olumsuz etkiler. Daha önce düzenli ve zamanında vergisinin ödeyen vatandaşın, esnafın suçu ne?”.

K.G. 11: “Çok etkilemez. Çünkü çok az muaf olan faaliyet var. Unutmaya yüz tutmuş mesleklerde var. Bu nedenle bunların muaf olması gerekir ve bu da vergi adaletini olumlu etkiler”.

K.G. 12: “Olumsuz etkiler. Ben muaf olmadığım için her şeye vergi ödüyorum onlar ödemiyor bu nedenle benim açımdan vergi adaletini olumsuz etkiler”.

K.G. 13: “Olumlu yönde etkiler”.

K.G. 14: “Vergi muafiyetleri vergi adaletini olumsuz etkiler. Adaletsizlik olur her kazanan vergi ödemeli ve devlete görevini yapmalı”.

Kadın girişimcilerin vergi adaletine vergi muafiyetlerinin etkisine ilişkin görüşleri incelendiğinde; yarıdan fazlasının vergi muafiyetlerinin vergi adaletini olumlu etkilediğini belirtmesine rağmen, 9, 10, 12 ve 14 numaralı kadın girişimciler vergi adaleti üzerinde vergi muafiyetlerinin olumsuz etkisi olduğunda söz etmiştir. Buradan katılımcıların çoğunun vergi muafiyetlerinin vergi adaleti üzerinde olumlu etkisi bulunduğu sonucu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan kadın girişimcilere “KDV hakkında ne düşünüyorsunuz? Vergi adaleti açısından nasıl değerlendirirsiniz” sorusu sorulmuş. Kadın girişimciler de sırasıyla aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

K.G. 1: “Aylık çektiğim poslardan bayağı KDV farkı alınıyor, KDV bana çok fazla yük getirdiğinden, adil bulmuyorum. Az kayıp olmuyor çok fazla gider oluşturuyor, bana çok yük getiriyor”.

K.G. 2: “KDV çok yüksek. Vergi adaleti açısından adil bulmuyorum. İşletmem için mal alıyorum, pazarlık yapıyorum, üstüne ayrıca şu kadar KDV yükleniyor”.

K.G. 3: “KDV vergiyle aynı oranda çok yüksek. Yeme ve içme sektöründen kazandığının yarısı KDV’ye, yarısı da personel harcamalarına gidiyor. KDV de vergi adaleti açısından, adil değil”.

K.G. 4: “KDV’lerin yüksek olduğunu düşünüyorum. Aldığım ürünlerin yarısı KDV’ye gidiyor. Bu da beni vergi adaleti açısından olumsuz etkiliyor”.

K.G. 5: “KDV’yle ilgili olumsuz düşünüyorum. Tüketiciye yansıtıldığından dolayı, kesinlikle vergi adaleti açısından adil değil”.

K.G. 6: “Adil değil, haksızlık var. Çünkü KDV ile marketler cebine para indiriyor.”

K.G. 7: “KDV devletin devamı için olması gereken bir vergi”.

K.G. 8: “KDV’ye yıllardır olduğu için buna alıştık”.

K.G. 9: “KDV oranının yüksek olması gereksiz ve adaletsizlik. Neden tütün ürünlerinde KDV %0 ?”.

K.G. 10: “KDV gıdada %8’e çıktı. Oysa temel ihtiyaçlarda gıdalarda vergi daha düşük olmalı. Akılcıl çözüm bulunmalı. Hükümetler tarafından KDV’yi düzeltmek için hiçbir şekilde çalışma yapılmadı ve yapılmıyor. KDV’yi yüksek olduğu için vergi adaleti açısından değerlendirince adil bulmuyorum. KDV ödeyelim fakat daha düşük oranlardan”.

K.G. 11: “KDV çok fazla alınıyor. Bu nedenle adil değil”.

K.G. 12: “KDV adil değil ve adaletsiz. Çünkü bazı ürünlerde gereksiz KDV var üst üste konuluyor”.

K.G. 13: “KDV kaldırılmalı, olumsuz değerlendiriyorum. Her şey KDV’den geçiriyor, asgari ücrette bile var”.

K.G. 14: “KDV oranları yüksek. Biraz daha düşürülmeli... Çünkü şu anki hali ile KDV adil değil”.

Kadın girişimcilerin KDV ve vergi adaleti açısından KDV algıları değerlendirildiğinde, kadın girişimcilerin KDV’yi yüksek bir vergi türü olarak gördükleri ile KDV’nin vergi adaleti açısından adil olmadığıyla ilgili görüşlerinin olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya kapsamında katılımcılara “Kadın girişimcilere sağlanan vergisel avantajlar hakkında bilginiz var mı?, Bilginiz varsa bu avantajlar nelerdir? Vergi adaleti açısından nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu sorulmuş. Katılımcılardan beş tanesi bilgisi olmadığını söylemiş diğer katılımcılar da sırasıyla aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

K.G. 1: “Vergi konusunda bana sağlanan herhangi bir avantajlarla ilgili olarak bilğim yok. Erkeklerin ödediği vergiyle aynı vergiyi ödüyorum, bu hususta cinsiyete göre bir ayırım yapılmamaktadır”.

K.G. 2: “Hayır bu konuda bir bilğim yok, girişimcilikle ilgili olarak aldığım eğitimde kiranın gider olarak gösterileceği söyleniyordu, ama gerçekte bundan nasıl faydalanacağım hususunda bir bilğim yok. Kadın girişimciliğiyle ilgili bir bilgilendirme sisteminin olması gerektiğini diye düşünüyorum”.

K.G. 3: “Hayır bilğim yok. Hiçbir avantajından yararlanamadık. Haklarından da yararlanamadığım için olumsuz olarak düşünüyorum”.

K.G. 4: “Hayır bilğim yok, o yüzden de bir değerlendirme yapamıyorum”.

K.G. 5: “Hazır giyimle ilgili bir avantaj varsa, bu konudan haberdar değilim. Haberdar olmadığımından da bir şey söyleyemiyorum”.

K.G. 7: “Var, kadınlar daha az vergi ödüyor. Pozitif ayrımcılık var”.

K.G. 9: “Evet var. Bu avantaj genç girişimci istisnası ve güzel bir istisna. Fakat KDV ödüyoruz. KOSGEB sigortalı çalışan istiyor, sürekli bir değişiklik var. Bir yıl bir yılı tutmuyor. Bu da mükellefleri yoruyor ve kafasını karıştırıyor. Aksaklıklara ve karışıklıklara rağmen istisna güzel ve yatırımı teşvik ediyor, kadınların kendi ayakları üzerinde kalmasına destek oluyor. Bu nedenle vergi adaleti açısından adaleti açısından kadın girişimcilere sağlanan avantajlar adil”.

K.G. 11: “Bilğim yok, olsaydı mutlaka haberim olurdu. Çünkü sürekli işin uzmanları olan danışman ve muhasebecilerden yardım alıyorum”.

K.G. 14: “Var... Fakat şu an ben bu vergisel avantajlardan yararlanamıyorum. Eğer 29 yaşın altında olsaydım genç girişimci istisnasından yararlanırdım ve bu kadınlar için önemli bir avantaj”.

Kadın girişimcilerin kendilerine sağlanan vergisel avantajlar olup olmadığına ilişkin yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde; 7, 9 ve 14 numaralı kadın girişimciler kendilerine sağlanan vergisel avantajlar hususunda bilgilerinin olduğunu belirtmiş olmalarına rağmen, katılımcıların çoğunluğunun kendilerine sağlanan vergisel avantajlar hakkında bilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan kadın girişimcilere 193 sayılı GVK 9. Maddesine göre girişimcilerin evlerinde imal ettikleri malları internet ve benzeri ortamlarda

satmaları halinde 240.000 TL tutara kadar vergiden muaflar. Bunun hakkında ne düşünüyorsunuz? Vergi adaleti açısından nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu sorulmuş. Kadın girişimciler de sırasıyla K.G. 1’den K.G. 14’e kadar aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

K.G. 1: “İşsizlik döneminde çok güzel bir fırsat olduğunu düşünüyorum, o yüzden olumlu bakıyorum”.

K.G. 2: “İyi bir şey, aynı şeyin işyeri olan girişimciler için de yapılması gerekir. İşyerimi hayalimi gerçekleştirmek için ve Ağrı’ya bir faydası olsun diye açtım. Aldığım ürünlere anlık olarak çok zam geliyor, bunu müşteriye anlatamıyorum. İşyerimi girişimcilik desteğinden yararlandığımdan, iki yıl dolmadan kapatamıyorum”.

K.G. 3: “Hiçbir bilgim yok. E-ticaret yapmayı düşünebilirim. İlerde yapmayı düşünüyorum”.

K.G. 4: “Saçma bir uygulama diye düşünüyorum. Dükkân açan kadın esnaflara haksızlık yapıyor bu durumda”.

K.G. 5: “Daha önce bundan yararlandım. Evden instagram üzerinden satış yaptım ve çok memnundum. Vergi adaleti açısından iyi bir şey olduğunu düşünüyorum”.

K.G. 6: “Muafiyet adil değil. Çünkü ben dükkân açtığım için kira veriyorum, elektrik parası ödüyorum. Masraflarım var onlar bu paraları ödemiyor. Ben bir de vergi ödüyorum bu adaletsizlik”.

K.G. 7: “Önceki uygulamaya göre adil değil. Onlara da vergi getirilmeli onlar fatura kesmiyor, vergi ödemiyor. Basit usulde vergi ödemek zorundalar. Örneğin; aynı ürünü onlar vergi ödemediği için ucuza satıyor. Biz mecburen pahalı satıyoruz bu da sorun oluyor”.

K.G. 8: “Doğru değil. Yorum yapmıyorum...”.

K.G. 9: “Bu uygulama adil değil. Çünkü instagram üzerinden dükkân açmadan satış yapıyorlar veya farklı sosyal mecralardan hiç masrafı yok ve ürünü bu nedenle ucuza satıyorlar. Fakat biz dükkân açtık bir sürü masrafı var. El emekleri açısından baktığımda bu muafiyet normal ve adil ama normal al satlarda sorun. Çünkü biz bir ürünü 150 TL’ye satıyoruz (dükkân vs. masraflarımız yüzünden). Sosyal mecralardan satanlar ise masrafı olmadığı için ürünü 80 TL’ye satıyorlar ve alıcıda bu nedenle bizi eleştiriyor ve ürünü bizden değil sosyal mecradan satın alıyor. Bu durumda vergi adaleti açısından adaletsizlik var. Çünkü biz devletimize vergi ödüyoruz, onlarsa ödemiyorlar”.

K.G. 10: “Kayıt dışı ekonomiye ve vergi kaçırmaya neden olduğu için adil bulmuyorum. Bizim götürü usul olmamız lazım fakat biz gerçek usule tabiyiz ve manav, berber vergiden muaf iken biz neden vergiden muaf değiliz. Bahsettiğiniz kanun maddesi de manav ve berberin muaf olmasını da vergi adaleti açısından adil bulmuyorum. Adaletsizlik var”.

K.G. 11: “Bu adil değil. Biz dükkân açtık vergi veriyoruz ama onlar ödemiyor ve kâr ediyorlar ve iş yeri açmıyorlar. İnsanlar bu yüzden yani sırf vergi vermemek için iş yeri açmıyorlar. Bu nedenle adil değil. Bence para

kazanan herkes devlete vergi vermeli çünkü bize para kazanma hakkı veren devlet”.

K.G. 12: “Adil bulmuyorum. 240 bin TL az bir meblağ değil. Madem muaf olacaklarsa bu üst limitin düşürülmesi gerekiyor. Asgari ücreti geçmiyorsa adil değil. Evden parayı vergi ödemedi kazanacaksam neden dükkan açıp vergi ödeyeyim. Bu kişilerden tanıdıklarım var hem normal bir işte çalışıp maaş alıyorlar hem de evden iş yapıyorlar ve bunun için vergi ödemiyorlar. Bu adil değil, ben iş yeri açarak vergi ödüyorsam mükellef olarak benim faaliyet gösterdiğim işi yalnızca ben yapmalıyım. Çünkü vergisini ödüyorum. Ben vergi ödeyerek değilim. Sürekli işte olmak zorundayım ve bu nedenle evimin yüzünü göremiyorum, annelik görevimi yerine getiremiyorum. Pandemide sıkıntı yaşadık biz vergi ödedik onlar ise vergi ödemedi ve müşteri çalışıyorlar. Burada adalet yok. Devlet el atsa ve düzenleme yapsa, yeterli denetim olsa her şey yoluna girer. Yani vergi adaleti de sağlanır. Ben vergi ödemesem, pos kullanmadan satış yapsam daha fazla para kazanırım. Kazansam da kazanmasam da vergi ödüyorum. Bu adil değil. Adil bir şekilde herkes vergi ödesin ve devletimiz kalkınsın. Herkes esnaf olup iş yapacaksa taşın altına elini soksun ve devletten gelirini kaçırmadan vergisini ödesin ve vergi de adalet sağlansın”.

K.G. 13: “Bu muafiyet mantıklı ve güzel. Bence vergi adaleti açısından adil. Satabilen satsın, en azından bu şekilde ticaret olur. Vergi vermemesi bunun için doğru, ticarete katkı olduğu için vergi vermiyoruz. Ben bu dükkanı çalıştırıyorum ayrıca aile olarak bahsettiğiniz kanunda anlatıldığı gibi satış yapıyoruz”.

K.G. 14: “Bu yanlış herkes eşit olmalı, dükkan açan neden vergi ödüyor, kanun kapsamında belirtilenler vergi ödemiyor. Bu adil değil”.

Kadın girişimcilerin GVK'nun 9. Maddesi ile bu maddenin vergi adaleti açısından görüşleri incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun GVK 9. maddesinin mevcut işyeri açıp vergi ödeyen işletmeciler açısından haksızlık yapıldığını, bu uygulamanın doğru ve adil olmadığını, belirttikleri tespit edilmiştir.

SONUÇ

Vergi kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi bakımından devletin elde etmiş olduğu en önemli gelir kaynağıdır. Vatandaşlar elde etmiş oldukları gelirlerinin bir kısmını hukuka dayalı olarak devlete verirler. Ancak vatandaşlar vergi öderken gelirlerinde bir azalma meydana gelmektedir. Toplumun tüm kesimi eşit gelir düzeyine sahip değildir. Bu nedenle gerek geçmişte yer alan teorilerde gerekse Anayasanın 73'üncü maddesinde vatandaşların mali gücüne göre vergilendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda ise karşımıza kişilerin gelirleri oranında ve miktarında vergilendirilmeleri hususu çıkmaktadır ki; bu da kişilerin geliri az ise az, çok ise çok oranda ve miktarlarda vergi alınmasını ifade eder. Bu şekilde bir vergilendirme ise bize verginin adil alındığını gösterir. Vergide adalet kişilerden, mükelleflerden yatay ve dikey adalete uygun bir şekilde vergi alınmasını ifade eder. Yatay ve dikey adaleti

başka bir ifadeyle mükellefler arasında eşitliği esas alan vergilendirmenin yapılması, adil bir vergi sisteminin varlığını göstermektedir.

Kadın girişimcilerin vergi politikasıyla ilgili görüşleri değerlendirildiğinde, katılımcıların adil bir vergi politikasının, girişimci ve yatırımcılara yönelik destekleyici bir vergi politikası ile muafiyet ve istisnalara dönük bir vergi politikasının benimsenmesi yönünde görüşlerinin yoğunlaştığı anlaşılmıştır. Buradan vergi otoritesinin vergi mükellefleri yararına, kadın girişimcilerin girişimcilik faaliyetlerini desteklemeye yönelik bir vergi politikası veya politikaları izlemesi gerektiği yönünde hemfikir olduğu sonucu çıkarılabilir.

Kadın girişimcilerin vergi adaletinin tanımına ilişkin görüşleri incelendiğinde; vergi adaletiyle ilgili bir tanım yapmalarına rağmen, katılımcıların yarıya yakınının vergi adaletinin olmadığı yönünde olumsuz görüşlerinin bulunduğu saptanmıştır. Ayrıca kadın girişimcilere yöneltilen vergileri adil bulup bulmadıklarına ilişkin sorunun cevapları değerlendirildiğinde; katılımcıların çoğunun vergileri adil bulmadıkları yönünde görüş verdikleri tespit edilmiştir. Buradan vergi otoritesinin vergileri mükellefler arasında dengeli ve adil olarak sağlama noktasında uygulamada birtakım sorunların bulunduğu çıkarımı yapılabilir.

Araştırmanın Ağrı ile Afyonkarahisar illerinde yer alan kadın girişimcilerin sorulan nitel sorulara karşılık verdikleri cevaplarda ufak tefek farklılıklar olmakla beraber genel olarak görüşleri birbirine yakındır. Bununla birlikte Afyonkarahisar ilinden araştırmaya katılan kadın girişimcilerin Ağrı ilinden araştırmaya katılan kadın girişimcilere oranla vergi adaleti, vergi politikaları ile KDV farkındalığı konusunda daha bilinçli oldukları anlaşılmıştır. Bu durumun sebebi Afyonkarahisar ilinde görüşmeye katılan katılımcıların eğitim seviyesinin yüksekliği ile iki il arasındaki kültürel ve bölgesel gelişmişlik farklılığına dayandırılabilir. Bu durumu aşabilmek adına ilköğretimden üniversiteye kadar uzanan bireylerin eğitim ve öğretim hayatında belli bir seviyede vergi bilincinin oluşturulması amacıyla temel vergi derslerinin konulması faydalı olabilir. Gerek teoride yer alan yaklaşımlar gerekse Anayasanın 73'üncü maddesinde vatandaşların mali gücüne göre vergilendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamada bulgular ile teoride bulunan varsayımlar karşılaştırıldığında, yatay ve dikey adalet ilkesi açısından farklılıkların bulunduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcılar uygulamada kendi gelirlerinin az olduğu halde çok vergi alındığı görüşüne sahiptirler. Bununla beraber yüksek gelirli kişilerden ise az vergi alındığı gerekçesi ile vergide adaletsizlik olduğunu söylemektedirler. Bu duruma bir öneri olarak verginin tabana yayılması ile mükellefler arasında vergi barışını sağlamak amacıyla kişilerin gelirleriyle orantılı olarak az kazananadan az, çok kazananadan çok verginin alınacağı bir vergi politikasının benimsenmesi ve vergi sisteminin de bu politikayla orantılı olarak revize edilmesi verilebilir.

Kadın girişimcilerin vergi yükleri ile ilgili görüşleri ise genel olarak aynıdır ve az gelire sahip oldukları halde kendilerinin vergi yükünün ağır ve adaletsiz olduğunu ifade etmektedirler. Bununla beraber çok gelire sahip olan

mükelleflerin usulsüzlük, yolsuzluk ve kayıt dışılık ile vergi yükünden kurtuldukları görüşündedirler. Ayrıca kadın girişimciler KDV hakkında ise KDV'yi yüksek bulmakta, KDV'yi vergi adaleti açısından adil bulmadıkları yönünde görüşlerinin yoğunlaştığı saptanmıştır. KDV ile ilgili dikkat çeken konu katılımcıların kendileri ile aynı sektörde faaliyet gösteren bazı mükelleflerin pos makinesi kullanmadığı fişsiz ve faturasız satış yaptıkları ve bu yolla vergi kaçırdıklarını ve bununda vergi adaletini olumsuz etkilediğini söylemeleridir. Gerekli denetim ve yaptırımların uygulanmadığı takdirde pos cihazı kullanan, her satışı sonrasında fiş ve fatura veren işletmelerin azalarak beraberinde vergiden kaçınmayı ve vergi kaçırmayı ortaya çıkaracaktır. Bu noktada vergi otoritesinin vergi denetimi noktasında yeterli uzman elemanlarının saha desteği yanında kayıt dışılığı önleme noktasında yapay zekâ teknolojilerinden yararlanarak elektronik olarak da denetimin yapılması önerilebilir. Bir bakıma da Çat ve Yardımcıoğlu (2020)'nin çalışmalarında belirtildiği üzere vergide adaletin sağlanabilmesi için vergi otoritesi tarafından düzenli denetimlerin yapılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca KDV ile ilgili mevzuatın hem küçük ve orta ölçekli işletmelere hem de nihai tüketicilere yönelik olarak olumlu yansiyacak şekilde gözden geçirilmesi, KDV oranlarının bazı kalemlerde düşürülerek, daha adil bir KDV'nin mükelleflerden alınması yönünde uygulamadaki sorunların giderilmesi, KDV vergisinin sadeleştirilmesi tavsiye edilebilir.

Kadın girişimcilerin vergi muafiyetleri ile vergi adaleti arasındaki ilişkiye ilişkin görüşleri incelendiğinde; katılımcılardan yarısından fazlasının vergi muafiyetlerinin vergi adaletini olumlu etkilediği yönünde hemfikir oldukları saptanmıştır. Buradan katılımcıların görüşlerinin (Yereli ve Ata, 2011)'nin literatür çalışmasındakiyle farklılaştığı çıkarımı yapılabilir.

Vergisel avantajlar açısından görüşleri alınan katılımcıların yarısından fazlasının kendilerine tanınan haklardan bilgisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Vergisel avantajlardan yararlanan katılımcılar ve yararlanmayan katılımcılar arasında görüş farklılıkları vardır. GVK'nun 9. maddesinde yer alan muafiyet hakkında ise kadın girişimciler arasında farklı görüşler olmakla beraber genel olarak ilgili maddede yer alan muafiyet uygulamasını adil bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Mükelleflerin bazılarında tanınan muafiyetler katılımcılar tarafından olumsuz karşılanmış, eleştirilmiş ve adaletsiz bir vergi sistemi olduğu ifade edilmiştir. Ne şekilde elde edilirse edilsin tüm gelir elde edenlerin vergi ödemeleri gerektiği de katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu çalışmanın sonucuna baktığımızda çalışmaya katılan kadın girişimciler kendileri az vergi ödüyorlarsa, vergi kanunları kendi lehlerine ise vergisel avantajlardan yararlanabiliyorlar ve kendileri muafiyet kapsamına giriyorsa vergileme sistemini adil bulmaktadırlar. Fakat vergi kanunlarını kendi aleyhlerine görüyorlarsa vergide adalet olmadığını görüşüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle vergi kanunları konulurken ve uygulanırken mali güç ilkesi mutlaka dikkate alınmalıdır.

Bu çalışmada kadın girişimcilerin vergi adaletiyle ilgili görüşlerinin neler olduğu araştırılmıştır. Bu çalışma konu, konunun kapsamı, örnekleme,

katılımcıların samimi yanıtları, yöntemi ile veri toplama aracı yönünden sınırlıdır. Bu doğrultuda bu çalışmanın kadın girişimcilerin vergi adaletiyle ilgili algılarının neler olduğunun saptanılması bakımından literatüre katkı sunabileceği düşünülmektedir. Buradan bundan sonra konuyla ilgili araştırma yapacak araştırmacılara farklı örneklemlerde ve yöntemlerle vergi adaletine ilişkin algıların araştırılması tavsiye edilebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdiyeva, R. ve Cumakunova, T. (2017). Vergi Bilincini Etkileyen Demografik ve Siyasi Faktörler: Kırgızistan Örneği. *Sosyoekonomi*, Vol. 25, No. 32, 71-80.
- Ağdemir, Z. ve Gürkan, C. (2019). Adam Smith'ten Neoliberalizme Vergi Adaleti: Ödeme Gücü ve Fayda Yaklaşımlarının Kavramsal, Kuramsal ve Ülke Uygulamaları Bağlamında Bir İncelemesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 74, No 2, 465 – 510.
- Akdoğan, A. (2007). Kamu Maliyesi. 12. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akinbami, C. A. O. and Aransiola, J. O. (2016). Qualitative Exploration of Cultural Practices Inhibiting Rural Women Entrepreneurship Development in Selected Communities in Nigeria. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 28(2), 151-167.
- Alhaleh, S. E. A. (2018). Exploring The Phenomena of Income Tax Justice and Tax Evasion through Understanding the Basic Relationship between Income Tax Departments and the Private Companies. *South East Asia Journal of Contemporary Business, Economics and Law*, Vol. 16, No. 5, 10-18.
- Armağan, R. ve İçmen, M. (2017). Gelişmiş Ülke Örneklere Bağlamında Gelir Vergisi Uygulamaları ve Vergi Adaleti İlişkisi. *Vergi Raporu*, 218, 9-35.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 368-388.
- Cansız, H. (2006). Vergi Mükelleflerinin Vergiyi Algılama Hakkındaki Görüşleri: Afyonkarahisar İli Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 115-138.
- Chang, C. C. (2020). Economic Inequality, War Finance and the Pursuit of Tax Fairness. *Journal of Human Values*, Vol. 26, No. 2, 114-132.
- Çat, A. ve Yardımcıoğlu, F. (Mart 2020). Vergi Adaletine Etki Eden Unsurlar Üzerine Bir Araştırma: Türkiye Örneği. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 43-75.
- Çelebi, A. K., Mıynat, M. Canbay, T. Bulut, Z. T. Özcan Mastar, P. Bulut Akyol, Ö. ve Tunçay, B. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Vergi Bilinci ve Vergi Algılarının Ölçülmesine Yönelik Ampirik Bir Araştırma: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Örneği. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Basımevi, Yayın No: 36, ISBN: 978-975-8628-80-3.
- Çiçek, U. ve Bitlisli, F. (2017). Vergi Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Vergi Bilinci ve Farkındalığı Üzerindeki Etkisi: Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, 261-278.
- Demir, İ. C. ve Ciğerci, İ. (2016). Vergi Bilincinin Oluşumunda Eğitimin Rolü: İlköğretim Öğrencileriyle Ampirik Bir Çalışma. *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt 23, Sayı 1, 127-143.
- Demircan, A. S. (2020). Vergi Adaletini İslam Nassları Ekseninde Yeniden Düşünmek: Türkiye Örneği. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, Cilt 7, Sayı 56, 2110-2118.

- Demirtaş, S. (2017). Türkiye’de ve Seçilmiş OECD Ülkelerinde Vergilemede Adaleti Sağlamaya Yönelik Uygulamaların Değerlendirilmesi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Özel Sayı, 37-50.
- Deneşli, F. (2010). Türkiye’de Adalet Ekonomisinin Karşılaştırmalı Analizi. T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Yayın No: 2010/405, Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Faizal, S. M. and Palil, M. R. (2015). Study on Fairness and Individual Tax Compliance in Malaysia: Preliminary Findings. *International Journal of Business, Economics and Law*, Vol. 8, No. 1, 74-79.
- Farrar, J. (2011). Tax Fairness in Canadian Government Budgets: How Fair is ‘Fair’?. *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 22, No. 4, 365-375.
- Farrar, J., Massey, D. W., Osecki, E. and Thorne, L. (2020). Tax Fairness: Conceptual Foundations and Empirical Measurement. *Journal of Business Ethics*, Vol. 162, No. 3, 487-503.
- Giray, F. Gerçek, A. ve Aydoğdu, C. (2015). Factors Determining Taxpayers’ Perception Towards Tax Fairness: The Structural Equation Model For Turkey. *International Journal of Economics and Finance Studies*, Vol. 7, No. 1, 17-38.
- Ghosh, P. K., Ghosh, S. K. and Chowdhury, S. (2018). Factors Hindering Women Entrepreneurs’ Access to Institutional Finance-an Empirical Study. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 30(4), 279-291.
- Gök, M. Binyan, Ö. ve Akar, S. (2013). Vergilemede Adalet İlkesinin Anayasal Temelleri ve Uygulamaya Yansımaları: Seçilmiş OECD Ülkeleri Açısından Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, Cilt 34, Sayı 1, 269-292.
- Gökçay, Ş. E. (2017). Türk Vergi Sisteminde Vergi Ödeme Gücüne Ulaşma Teknikleri. *Journal of Life Economics*, Cilt.4, Sayı. 3, 113-133.
- Güzel, S. A., Özer, G. ve Özcan, M. (2019). The Effect of the Variables of Tax Justice Perception and Trust in Government on Tax Compliance: The Case of Turkey. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, Vol. 78, 80-86.
- Karakaş, M. (2019). Mükelleflerin Vergi Adaletine İlişkin Bakış Açılırları: Diyarbakır ve Yalova Örneği. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1, 16-36.
- Kargı, V. ve Yüksel, C. (2010). Türkiye’de Vergi Aflarının Vergi Adaleti ve Mükellefler Üzerine Etkileri. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 54. Seri, 23-44.
- Kılıç, Ö. (2018). Türkiye’de Vergi Adaleti. *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 66, 396-411.
- Kocabıyık, O. O. (2016). Olgubilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 55-66.
- Küçük, A. (Kış 2008). Adalet Kavramı ve Adaletle İlişkin Bazı Teoriler. *Mufazakâr Düşünce*, Cilt. 4, No. 15, 91-122.
- Lang, J. (1998). Vergi Adaletinin Anayasal Temelleri. 13. Türkiye Maliye Sempozyumu, 3-64, 14-16 Mayıs, Antalya.
- Maden, C. (2015). A Gendered Lens on Entrepreneurship: Women Entrepreneurship in Turkey. *Gender in Management: An International Journal*, 30(4), 312-331.
- McLachlan, H. V. (2002). Tobacco, Taxation, and Fairness. *Journal of Medical Ethics*, Vol. 28, No.6, 381-383.
- Musgrave R. A., and Musgrave P. B. (1989). Public Finance in Theory and Practice. 5th. Printing. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Nadaroğlu, H. (1998). Kamu Maliye Teorisi. 10. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Niesiołbiedzka, M. and Kołodziej, S. (2020). The Fair Process Effect in Taxation: the Roles of Procedural Fairness, Outcome Favorability and Outcome Fairness in the Acceptance of Tax Authority Decisions. *Current Psychology*, Vol. 39, No. 1, 246-253.
- Öğdüm, P. ve Arslaner, H. (2021). Türkiye’de Vergi Mükelleflerinin Eğitim Düzeyi ile Vergi Bilinci İlişkisi: Aydın İli Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 39, 154-180.

- Özcan, G. ve Bucak, H. (2021). Seçilmiş Ülkelerde Ücretlerin Vergilendirilmesi: Vergi Adaleti Açısından Bir Değerlendirme. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 61-82
- Petridou, E., and Glaveli, N. (2008). Rural Women Entrepreneurship within Co-operatives: Training Support. *Gender in Management: An International Journal*, 23(4), 262-277.
- Rawls, J. (1958). Justice as fairness. *The Philosophical Review*, Vol. 67, No. 2, 164-194.
- Sharif, M. Y. (2015). Glass Ceiling, the Prime Driver of Women Entrepreneurship in Malaysia: A Phenomenological Study of Women Lawyers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 169, 329-336.
- Sheffrin, S. M. (1993). What Does the Public Believe about Tax Fairness?. *National Tax Journal*, Vol. 46, No. 3, 301-308.
- şen, H. ve Sağbaş, İ. (2017). Vergi Teorisi ve Politikası. 3. Baskı. Ankara: Barış Arıkan Yayınları.
- şenüyüz, D. Yüce, M ve Gerçek, A. (2020). Vergi Hukuku. 11. Baskı. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Taytak, M. ve Dalkıran, T. A. (2019). Vergi Denetim Algısına Sahip Vergi Mükelleflerinin Vergi Adaleti ve Vergi Affı Uygulamalarına Bakışı. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 109- 132.
- Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, ř. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, Cilt 20, Sayı 1, 153-172.
- Topuzkanamış, E. (2013). Yeniden Paylaşım, Vergilendirme ve Adalet. *Dokuz Eylöl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, 103-131.
- Torgler, B. (2005) Tax Morale and Direct Democracy. *European Journal of Political Economy*, Sayı 21, 525-531.
- Uyanık, A. (2019). Vergi Bilinci ve Vergiye Gönüllü Uyumun Vergi Gelirlerine Etkilerinin Değerlendirilmesi, *Maliye Dergisi*, Sayı 177, 354-386.
- Uygun, E. (Ağustos 2020). Türkiye’de Vergilemede Adalet Açısından Dolaylı ve Dolaysız Vergiler. *Vergi Raporu*, Sayı 251, 222-236.
- Uzunali, E. Oğuz, Y. Olca, V. Dağ, M. Kumaş, K. and Güngör, A. (2021). Tax Awareness and Morality in the Effectiveness of Tax Revenues: Secondary School Teachers’ Tax Perception Analysis in Manavgat, Antalya, *Sosyoekonomi*, Vol. 29, No. 50, 131-147.
- Vaughan, M. (2019). Scale Shift in İnternational Tax Justice: Comparing The UK and Australia from 2008 to 2016. *Social Movement Studies*, Vol. 18, No. 6, 735-753.
- Yardımcıoğlu, Akpınar, M. ve Günay, Y. (2015). Vergi Okuryazarlığı ve Vergisel Farkındalık: Kahramanmaraş Araştırması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 95-122.
- Yereli, A. B. ve Ata, A. Y. (Aralık 2011). Vergi Adaletine Ulaşma Yöntemleri Çerçevesinde Fayda İlkesinin Teorik Açidan Değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, Sayı 161, 21-32.

SUMMARY

In the literature, although justice is mentioned as the virtue of institutions, tax justice is also an important aspect in financial law. Although there is no common ground regarding both justice and tax justice, it makes sense in tax justice to receive taxes proportionally to the tax burdens of taxpayers. Also, the purpose of tax justice is to ensure tax peace between taxpayers, which is proportional to the tax policy set by the taxation authority. Right at this point, it is possible for the taxation authority to realize tax justice among taxpayers effectively and efficiently by taking less tax from those who earn less and more from those who earn more. It was emphasized in the Constitution that tax justice is one of the factors that the tax authority must consider when it makes tax applications.

In the present study, the purpose was to investigate the opinions of women entrepreneurs in the cities of Ağrı and Afyonkarahisar on the subject of tax justice. In this respect, the phenomenology design was chosen as the qualitative study method and study design. To collect the data from the participants of the study, face-to-face formal interviews were held with the 'Semi-Structured Interview Form'. Although the study populations were women entrepreneurs who completed their entrepreneurship training and had an active business in the Eastern Anatolia Region and the Aegean Region, women entrepreneurs who were active in Ağrı and Afyonkarahisar and who completed their entrepreneurship training were chosen through the purposeful sampling method as the sampling of the study.

Although the researchers were in different places under pandemic and seasonal conditions in the realization of this study, they made a serious effort to conduct the study in an accurate way; and as a result, they obtained the data successfully with the help of their communication skills. As a result of the study, when the opinions of the participants about tax policy, tax justice, tax exemption in Article 9 of the Value Added Tax and Income Tax Act were examined, it was found that taxes in general, and Article 9 of the Income Tax Law in particular were examined along with the Value Added Tax. It was determined that there was no justice in the law, and the Value Added Tax was excessive with the tax burdens of the taxpayers. Also, when women entrepreneurs were compared in Ağrı and Afyonkarahisar, it was determined that women entrepreneurs in Afyonkarahisar had higher tax awareness and awareness tendencies than those in Ağrı.

This study is limited in terms of subject, scope of the subject, sample, sincere responses of the participants, method and data collection tool. Although there were many conceptual article studies conducted on tax justice in the literature, the sample, data, results and suggestions of the study are original in terms of sample, data, results and suggestions because it was understood that there was not any qualitative research on the subject with women entrepreneurs before; and therefore, the publication of the present study will be useful in terms of contributing to the literature data and guiding researchers.